

SREČANJA

LONDONSKA SKUPINA PESNIKOV

*London, 30. januarja 1965 (odlomek iz beležnice).
Dan Churchillovega pogreba.*

Danes je vreme še kar lepo. V London sem prispel včeraj zjutraj, potem ko sem dober mesec dni prebil na industrijskem severu Anglije. Reči moram, da včeraj še zdaleč ni bilo tako prijetno vreme kakor danes, sam dež in sneg od jutra do večera.

Pravkar sem telefoniral pesniku Edwardu Lucie-Smithu, kakor sva se bila pismeno domenila. Povabil me je, naj ga obiščem zvečer na domu. Sestala naj bi se ob sedmih. Seveda pojdem. Moje prvo srečanje z angleškim pesnikom!

»Skupina«, kakor se imenuje londonski krožek pesnikov, obstaja kot vrsta literarnega gibanja oziroma šole že od leta 1955. Osnoval jo je pesnik Philip Hobsbaum, ki je bil pred tem kot študent v Cambridgeu sodelavec foruma mladih piscev poezije, zbranih okoli revije »Delta«. Ko je po končanem študiju prišel v London, je sklenil ustanoviti podoben krog pesnikov.

Dandanes šteje Skupina kar precejšnje število članov. Med njimi je nekaj najpomembnejših avtorjev mlajše pesniške generacije. Vendar bi bilo napak, ko bi domnevali, da lahko postane član Skupine samo tisti, ki piše. Nasprotno. Priključi se lahko kdorkoli, vsakdo, ki mu je pisanje in spoznavanje poezije tako ali drugače blizu. Tudi v drugih pogledih so člani med seboj zelo različni, tako po starosti kot po poklicu, interesih ali narodnosti. Med njimi je več Indijcev, Pakistancev, Avstralcev, nekateri so bili celo rojeni na Japonskem ali na Cipru, na Jamajki ali v Nemčiji.

Vse od ustanovitve dalje, tako pod vodstvom Philipa Hobsbauma kot tudi kasneje, po letu 1959, pod vodstvom Edwarda Lucie-Smitha, se princip delovanja Skupine v bistvu ni dosti spremenil. Zanj ne obstajajo nikakršna posebna ali napisana pravila. Člani, ki jim je do tega, se shajajo vsak teden, potem ko so po pošti ali telefonu obveščeni o času in kraju sestanka. Vsak avtor ima kot član Skupine pravico predložiti vodji svojo poezijo — ali tudi kak krajši prozni sestavek ali odlomek romana — ta pa potem poskrbi, da je tekst v ciklostirani izdaji poslan vsem članom krožka, še preden se Skupina ponovno sestane, tako da so vsi navzoči seznanjeni z delom, ki ga potem avtor sam ob določenem srečanju prebere in ga s tem izpostavi kritiki ostalih. Tako je kritika navadno povsem sproščena, često sicer ostra, na kar mora biti slednji avtor pripravljen, vendar prav tako pogosto utemeljena in upravičena. Takšno izpovedovanje mnenj ob branju literature pomeni bistveno nalogo Skupine.

Naj omenim, da krožka ne podpira nobena uradna organizacija, prav tako ni nihče obvezan plačevati kakršnokoli članarino. Tudi ni bil doslej še nihče izključen — čeprav se je nekaj članov prostovoljno ali iz osebnih razlogov, umaknilo iz skupine.

Najbrž se bo komu zdelo čudno, kako da se je mogla Skupina tako dolgo obdržati kljub pomanjkanju kakršnekoli formalne organiziranosti, pa tudi glede na priznano paranoično potezo, ki jo je navadno najti prav med pesniki. Eden razlogov leži prav gotovo v dejstvu, da se Skupina sestaja tako pogosto, skoraj vsak teden, čeprav nihče ne pričakuje, da bi se vsak član redno udeleževal vseh srečanj. Nekateri prihajajo bolj pogosto, drugi manj. Drugi razlog, zaradi katerega ostaja Skupina živa, pa je v novem načinu, v novi obliki njenega delovanja. Pesnik, ki se priključi Skupini, je lahko prepričan, da bo v njej zagotovo našel ljudi, ki bodo z zanimanjem prisluhnili tistemu, kar ima povedati, ljudi, ki mu bodo v diskusiji naravnost povedali, kaj je v njegovi poeziji slabo in kako bi svoje pisanje mogel izboljšati. Od take, pogosto zelo razburljive in pestre debate — bilo bi pretirano pričakovati, da so vsa mnenja, ki jih izpovedujejo člani ob takih večerih pravilna — pa nima koristi samo določeni avtor, ki bere svoje pesmi ob prav tistem srečanju, ampak večina navzočih. Prav zato je vloga londonske Skupine pesnikov tako zelo pomembna ne le za sedanost, ne samo za razvoj poezije, pisane v angleščini, temveč kot primer aktualnega oblikovanja književnosti tudi za prihodnje, tudi za literature drugih narodov.

Nekaj teh dejstev o delovanju Skupine sem poznal že prej, iz predgovora h knjigi »A Group Anthology« — Antologija Skupine, ki sem jo prebral še pred odhodom v Anglijo. Marsikaj pa mi je še potem povedal vodja krožka Edward Lucie-Smith tisti večer, ko sem ga obiskal v Londonu. Posodil pa mi je tudi zapis z nekega takega srečanja Skupine, kajti takrat, ko je bil njen vodja Philip Hobsbaum, so potek skoraj vseh sestankov snemali na magnetofonski trak. Ker sem prosil Edwarda Lucie-Smitha, da bi se smel udeležiti prihodnjega sestanka Skupine, mi je izročil zapis debate, ki se je vnela, potem ko je prebral eno izmed svojih pesmi avtor, ki naj bi ponovno bral tudi ob srečanju, na kateremu naj bi bil tudi jaz. Tako sem lahko spoznal napredek, ki ga je dosegel pesnik v letih od prvega branja svoje poezije v okviru Skupine, pa do večera, ki sem se ga udeležil. Ker se mi je zdel zapis s tistega prvega branja dovolj tipičen in zanimiv, sem si ga prevedel. Prepričan sem, da bo zapisana debata zanimiva tudi za marsikoga med našimi pesniki.

Najprej torej, za ilustracijo, prevod pesmi, ki jo je avtor, Taner Baybars iz Nikozije na Cipru, bral že pred leti, potem ko je že bil objavil svojo prvo zbirko v turščini, in nato še prevod diskusije, ki jo je njegova pesem sprožila med navzočimi člani Skupine. Naslov pesmi:

Videz ali življenje?

Oziral so se kvišku v bleščeči temi,
z nazaj nagnjenimi lahkovernimi glavami,
kot bi hoteli ujeti prepevanje zborov svojih nebes
sredi ciničnega, brezbriznega leska
svetlečih kordonov neba.

Potem so izprožili samozadovoljne roke
povsem golemu telesu neusmiljenega dneva naproti,
se tesno oklenili tistih nekaj slamic,
ki so jih iztrgali nagačenemu strašilu domišljije,
in spremenili dan v osmeh olesenelih samoprevar.

Smejali so se in se pogovarjali, mežikali proti morju,
varni in gotovi sami sebe, rešeni vsakdanjosti, na peščini,
postavljali gradove ali gladili ustnice
morske vode s plašno brezspolno nežnostjo in previdnostjo
ostarelih in zarjavelih ljudi, ki se bojijo tveganja.

Nato so se olikano in skrbno posvetili sendvičem in čaju,
ne da bi se še nadalje menili za valove — ki so z nakodranimi vršički
moledovali z glasovi razvnetih ljubimcev,
prepuščali svoja lesketava telesa obali.
Oni — so sedeli tam, oblečeni in brez madeža, presrečno gotovi sami sebe.

Vedeti moramo, da je to še zelo zgodnja pesem mladega pisca. Res je, da
je sam zase ustvarjal že nekaj let in v njegovih verzih je povsem očitna ta
zaprtost vase. Prav zato menim, da mu je diskusija, ki je sledila, samo ko-
ristila — saj je odločno pokazala na vse šibkosti, ki so v pesmi. Takole nekako
je potekala:

A. Kaj se vam zdi, za kaj gre pravzaprav v tej pesmi?

B. Očitno je mišljena kot obtožba ljudi, ki v bistvu samo sprejemajo, pa
vendar ne vidijo tistega, kar sprejemajo.

C. In kaj počno v bleščeči temi?

D. Saj to je tisto, kar me moti. Prva dva verza sta popolnoma različna od
naslednjih dveh. Res je, da take ljudi najdeš vsepovsod, vendar kaj neki po-
čnejo v tisti temi, ko gredo pa potem na piknik?

E. No, avtor je pač podal primer takih ljudi, potem ko je ugotovil neko
dejstvo o njih samih.

B. Pa vendar, meni je očitno, da gre tu za dvojce primerov. Prikazana je
tista vrsta ljudi, katerih pogled na življenje bi mogli definirati tako, da bi jih
upodobili naprej kot ljudi, ki se zastrmijo v grozljivo mogočnost neba in potem
rečejo, »Oh, kako čudovito!« ali »Prav zares je vse v najlepšem redu na tem
najboljšem od vseh svetov«. In ki se potem ozrejo okrog sebe, kjer je vsepovsod
očitna osupljiva moč in divja vročina sonca, in ki rečejo k temu, »Oh, kako
prekrasen dan!«

E. Manjka samo še bleščeče bele jadrnice in pojočih siren.

A. (B-ju). Že prav, nadaljuj. Stvar postane namreč kasneje strahotno
nedosledna.

B. Pesem torej govori o ljudeh, ki tako rekoč lahkoverno kokodakajo, ko
se znajdejo pred neizmerno in skrivnostno vsemogočnostjo morja. O ljudeh,
ki se jim je posrečilo ne samo, da gledajo na svet, kot bi bil ta osredotočen
v človeku, marveč celo kot bi bili oni sami središče in jedro sveta, ki naj bi
bil nekakšen javni park za njihove potrebe.

A. In od kod ta »rešeni vsakdanjosti«?

E. Zares, mar so je v resnici rešeni?

A. Na vsak način se mi zdi, da se to prav malo ujema s »plašno brezspolno previdnostjo ostarelih in zarjavelih«, saj je mnogo bolj sproščeno in pogumno, ni res?

E. Vse kaže, da toliko poguma le imajo.

A. Po mojem se to nikakor ne ujema z ostalo pesmijo.

B. Saj veš, kako gre to: iznebili so se svojih steznikov, ne da bi se jih v resnici iznebili.

A. Meni pa se zdi, da mora biti vsakomur jasno, kaj je narobe s to pesmijo. Podoba teh ljudi, kakor nam jo kaže avtor v prvih dveh kiticah, je v bistvu vendar tako ne-ostarela, ne-zarjavela, ne-plašna in tako popolnoma nasprotna od tistega, kar bi človek pričakoval. Če so ti ljudje dovolj pogumni, če jim je mar, kaj se dogaja v temi, če prožijo roke naproti dnevu, samozadovoljno gor ali dol, potem skoraj ne morejo biti tako zelo plašni in brezspolni.

B. Mislim, da imaš prav. Takšen zarjavel odnos se kaže sicer samo v poziji kakšnega Hardyja ali Sitwellove.

G. Priznati moram, da pesmi ne razumem.

B. Reči hočem, da so ljudje, kakor nam jih kaže avtor v tej pesmi, taki kot ljudje, ki pišejo tiste keatsovske ali vichyjevske pesmi v ... če je tisto sploh mogoče imenovati pesem!

A. Ne, vsa stvar prav gotovo ni dosledno izpeljana. In vzemimo potem na primer drugo kitico, kjer je servirana tako čudovita mešanica. Kdor lahko najde kakršnokoli skladnost v zaporedju »slamica«, pa »strašilo domišljije« in »osmeh« in »olesenelih samoprevar« — no, temu čestitam!

C. Pa je taka enovitost izrazov sploh nujna?

A. Pa še kako. Ker je s tem prav tako, kot če pripoveduješ zgodbo, pri tem pa se tvoje osebe nenehno spreminjajo, spreminjajo se kraji in čas, ne da bi s tem karkoli pridobili — vse, kar se dogaja tukaj, je ena metafora za drugo, brez vsake povezave. (Pesniku.) Reči hočem, da si prav lahko predstavljam to »oklepanje slamic« kot ironijo tega, kar počnejo. Ali kar si domišljajo. Na vsak način gledajo na vse povsem drugače od pesnika. To je jasno. Dobro — »nagačeno«, to še gre, ampak »strašilo domišljije«? Mar si tako predstavljaš dan, je to prav ta isti dan, ali kaj? In potem imate tu »olesenelih samoprevar«. Kaj je to še vedno isto kot »strašilo domišljije«? Vse to kopičenje različnih prisposodob, vse to je tako nepotrebno, tako brez vsakega smisla. In kaj je doseženo s tem? Nič.

D. In dan se je tako in tako začel z nočjo, ne?

Pesnik (A-ju). Rad bi vedel, če iz tega, v tej drugi kitici, iz — »Potem so izprožili samozadovoljne roke povsem golemu telesu itd.« — če se iz tega da sklepati, da so »ti« karkoli opazili ali občutili v tem dnevu?

A. Ne. Seveda ne, glede na pesem kot celoto. Temu ne mislim oporekati. Prav gotovo vidijo oni stvari drugače, kakor pa jih vidiš ti. In popolnoma jasno mi je, da si želel napisati ironično pesem. Po drugi strani pa ne razumem, čemu je bilo potrebno spreminjanje videza, ki ga ima dan v njihovih očeh, od osmeha do samoprevar, do strašila, napolnjenega s slamo. Reči hočem, da te stvari preprosto ne sodijo skupaj. Pusti, naj bo podoba dneva jasna in sama v sebi skladna, naj bo *njihov* pogled na ta dan skladen sam v sebi, čeprav drugačen od tvojega, pa bo prišla ironija jasno do veljave.

Navzkrižje mnenj in različna prepričanja, ki se pokažejo v tej diskusiji, je prav lahko analizirati. V tem ko A-ja v glavnem moti kaotičnost pesmi, B-ja bolj zanima namen, ki ga je imel pesnik ob ustvarjanju pesmi. Druge spet zanima morala teksta, vendar pa nihče ne postavlja kakšne teoretične osnove in njihovi pogledi se v marsičem razhajajo. Tako C dvomi o A-jevem estetskem stališču v celoti, ko sprašuje, ali je skladnost metafor v resnici nujna.

Dokaz, da je pesnik občutil upravičenost take kritike, kot je pričujoča, je v tem, da se ni obupano umaknil, ampak prav nasprotno: uporabil je tiste namige, za katere je verjel, da mu bodo koristili in spregledal ostale. Šibkost njegove zgodnje poezije se je izražala v pomanjkljivostih pesnikov, ki ustvarjajo ločeno od ljudi, ki bi njegove pesmi lahko razumeli, polna je nerazložljive abstrakcije, ekscentričnosti, povsem osebnega izrazoslovja, občutkov tako zelo zasebnih, da ne izpovedujejo drugim ničesar. Zato pa ima pesem, ki jo je avtor prebral na srečanju, na katerem sem bil, mnogo manj teh pomanjkljivosti, kakor se bo pokazalo iz citiranega teksta. In kako se je večer začel?

London, 5. februarja 1965 (odlomek iz beležnice)

Ob pol ene zmenek z Edwardom Lucie-Smithom. Kasneje sva skupaj odšla v knjigarno, ki je priznana shajališče literatov. Tam sem spoznal dva druga pesnika, prav tako člana Skupine. Georgea MacBetha in Davida Wevilla. Pozneje sta se nam pridružila še dva ameriška pesnika najmlajše generacije, ki študirata v Londonu, Bill Butler in M. L. Rosenthal. Zanimalo me je njuno mnenje o beatnikih in o stanju ameriške poezije sploh, torej sem šel z njima in smo se malo zapili. Zvečer pa je srečanje Skupine.

24, Sydney Street, London S. W. 5 — stanovanje Edvarda Lucie-Smitha v South Kensingtonu, kjer se je ta večer sestala Skupina. V obeh velikih sobah, povezanih s širokimi vrati, ki so zdaj odprta nastežaj, se je nocoj zbralo kakšnih trideset članov. Ker je stolov bolj malo, sedi večina kar na tleh. Tako tudi jaz. Med pomembnejšimi člani skupine so danes navzoči tudi Peter Redgrove, Peter Porter in Martin Bell, pa tudi Margaret Owen. Taner Baybars, ki bo bral svoje pesmi ta večer, sedi sredi ene od sob in kadi. Potem nam prebere prvo pesem.

Koča

I

Iz debel mladih dreves sva napravila streho,
(potrgala sva manjše vejice in suho listje).
Prepletla je zrak in tkala senčno mrežo

med senco tise,
(kjer so bila vrata)
in med okni proti morju, obdanimi z vrtnicami.

Kočo sva postavila sama in bila ponosna,
(prekrita z rogoznicami, z rožami ob oknih je bila v resnici lepa)
Imenovala sva jo: »Hiša zahajajočega sonca.«

Bilo je seveda otročje. A ko sva mislila na najin dom skrivnostni,
(pri devetih letih življenje v dvoje ni bilo greh),
čutila sva, kako ta kočja ljubezen najino varuje.

II

Vse tisto poletje je ob vročem soncu ostala lepa in suha,
(ko sva bila v njej, sva se počutila kot na otoku sredi sončnega morja).
Mreža vej in debel je prepletala nebo.
In vezenine sten, dobro steptana tla ob vznožju mladih dreves,
(topli zrak naju je sprejemal vase, voljan in nežen kakor mačka)
vse je dajalo trdnost in pomen najinim otroškim sanjam.

III

Potem pa sva se sprla nekega dne, oba vroča in utrujena,
(siv oblak je zakril sonce in zaslepil poletje)
in stekla v jezi vsak na svojo stran, pustila,

da besede porušijo, kar iz ljubezni sva zgradila,
(čeprav kako, zakaj se je zgodilo to, noben od naju ni vedel).
Bilo je pač tako, da se v bližini kočje nisva več prijetno počutila.

Nekaj med nama se je moralo izgubiti, nekaj brez imena
(in kvarilo nama je vse igre, ne da bi mogla reči, kaj je napak).
Pustila sva, da se je streha razmajala, stene izgubile trdnost.

In ko je nevihta nekega dne zgodaj jeseni
(raztrgano oblačno nebo, dež razbičan v vetru)
razdejala krhke temelje najinega doma,

(porušila je dve steni, streho; tanka debela so ležala na tleh)
sva se smejala in ji pomagala, podrla še, kar je ostalo,
bila vesela, ko sva gledala, kako je vse, kar sva zgradila, palo.

O tej pesmi je precej težje diskutirati kot o prejšnji. Morda bo najbolje, če zapišem, kar se zdi meni najbolj občudovanja vredno v njej. Tudi tukaj je opazna moralna nota, kot v pesmi o ljudeh na morski obali, vendar je tokrat izražena popolnoma v skladu s pripovedjo pesmi. In pripoved sama je v resnici nadvse živa: čudovit primer alegorije. Prav tako je oblika pesmi zelo primerna vsebini — nekaj, česar pri prejšnji pesmi sploh nihče ni omenil, ker ni bilo vredno. Parenteze v oklepajih, bolj poudarjene v izrazu kot ostala pesem, pobijajo otroško romantiko in opominjajo na realizem odraslega sveta.

Kljub temu pomanjkanje kakršnegakoli sočustvovanja v teh parentezah poudarja patos dogajanja. Prav gotovo je *bilo* takšno to otročje postavljanje doma, čeprav je moralo ostati zadaj z drugimi otroškimi stvarmi. Pa vendar se s tem ne moremo kar tako sprijazniti kot otroci. Kajti ko odrastemo, delamo sicer enake napake, vendar brez podobnih izgovorov. Toliko o tej pesmi. Nekaj misli o njej sem povzel iz diskusije drugih, saj sem se v marsičem strinjal z njimi. Tisti večer je avtor prebral še več svojih pesmi, debata je bila vseskozi nadvse zanimiva, vendar mislim, da sem dovolj jasno prikazal že s tem, kar sem napisal, kako potekata življenje in delo londonske Skupine pesnikov.

Prepričan sem, da bi tak način sodelovanja med pesniki in poslušalci ob takih debatnih večerih pomembno prispeval k uspevanju in boljšemu razumevanju in interpretaciji poezije in umetniškega pisanja sploh. Stiska, v kateri in s katero se mora boriti slednji ustvarjalec, je včasih huda. V takih primerih mu je pomoč pa tudi kritika potrebna in pogosto celo nujna, če naj njegova umetnost pride v celoti do veljave, če naj pride med ljudi. Za to pa je predvsem potrebno razumevanje.

Mart Ogen

OSIP MANDELJŠTAM

V obsežni, napisani, a ne izdani antologiji ruske poezije tega stoletja, od Annenskega in simbolistov z Blokom, Belim, Balmontom ter od futuristov s Hlebnikovom ter Majakovskim pa do že pokojnih Pasternaka, Cvetajeva, Zabolockega in vseh še živečih sodobnikov, v tej bogati galeriji imen in v razkošnem, do vznemirljivosti težko lepem bogastvu ruskega duha so strani, ki niso do kraja prebrane, ne do kraja osvetljene. Strani, zavite bodisi v molk ali v črnino žalostnih dogodkov preteklosti, strani iz tako imenovanega obdobja kulta osebnosti. Ena izmed takih strani ruske sodobne poezije je Osip Emiljevič Mandeljštam. Veličastno lepa in hkrati tragično bridka stran, ki ni prebrana do kraja niti v njegovi domovini.

Priznam: težko je pisati o teh straneh nam, ki gledamo nanje od daleč, iz drugega časovnega in krajevnega zornega kota, z drugačnimi, morda krivičnimi morda le kratkovidnimi očmi. Sam ne morem o tem pisati brez neke vznemirjenosti, porojene že zgolj ob nekaterih imenih avtorjev, ki so tragično končali svojo človeško in pisateljsko pot, ki so bili desetletje ali desetletja v pozabi, v nemilosti, obsojeni na molk, na literarno in mnogi tudi na fizično smrt. Ta del ruske literarne zgodovine — spomnimo se samo usode pesnikov tega stoletja in njihovega nerazumljivega in nerazumnega umiranja kar po vrsti od lakote, samomorov do taborišč — je boleč tudi za nas, daljne spremljevalce ali naslednike njihovega bogastva. Boleč brez politično idejnega sprenevedanja ali tako in drugače obarvanih propagandističnih priokusov, kot neko neizpodbitno človeško in literarno zgodovinsko dejstvo. Kot tragika, ob kateri človek ne more ostati neprizadet. (To se mi je zdelo nujno in potrebno zapisati poprej, preden zapišem karkoli o pesniku O. Mandeljštamu, zaradi različnih poskusov, ki skušajo in dostikrat tudi uspejo ta ali oni fakt preračunljivo, z nečistim srcem vpreči v tak ali drugačen voz težkih obtožb ali blatenja, ki jim je često ta ali ona tragična usoda samo orodje, zgolj hvaležen predmet, s katerim lahko pobiješ političnega nasprotnika. Žal, te zlorabe in ti nečisti posli